

**ХУДОЖНІЙ СВІТ РЕАЛІЙ АМЕРИКАНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ:
ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ**

**FICTIONAL WORLD OF AMERICAN UNIVERSITIES REALIA:
LINGUOCULTURAL AND COUNTRYSTUDY ASPECTS**

Борисенко Н.Д.,

orcid.org/0000-0002-2713-4864

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри англійської філології та перекладу

Житомирського державного університету імені Івана Франка

Славова Л.Л.,

orcid.org/0000-0001-8035-1801

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Кодубовська О.О.,

orcid.org/0000-0002-1470-3079

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри англійської мови та прикладної лінгвістики

Житомирського державного університету імені Івана Франка

У статті досліджено реалії американських університетів, які представлено в романі Еріка Сігала «Love Story». Його події розгортаються у двох престижних американських закладах США – Гарвардському університеті та незалежного на той час від Гарварду Коледжі Редкліф. Одиниці, які номінують явища університетської освіти, розглянуто з позицій лінгвокраїнознавчого та лінгвокультурологічного аспектів. Вони називають унікальні для американської спільноти явища та здебільшого не мають відповідників в інших лінгвокультурах. Виокремленні у дослідженні реалії розглянуто як укладену за ідеографічним принципом лексичну множини, що описує різноманітні сторони фрагменту об'єктивної реальності *американські університети* та поділена на низку груп. На першому етапі розвідки з тексту роману відібрано лексичні одиниці та словосполучення на позначення відповідних феноменів, значення яких уточнено завдяки аналізу словникових статей та інформації з довідникових джерел. Другий етап дослідження охоплює створення типології реалій на основі лінгвокультурологічного та лінгвокраїнознавчого аналізів. Узагальнення результатів та окреслення подальших перспектив розвідки здійснено на третьому етапі. У дослідженні виокремлено чотири групи реалій американських університетів. До першої групи віднесено оніми, що іменують навчальні заклади, їхні структурні підрозділи, урбаноніми, які позначають окремі частини території університету або будівлі, апелюючи на позначення споруд. Друга група реалій включає антропоніми та апелюючи, які номінують учасників навчального процесу в університеті. Третю групу утворено лексичними одиницями та словосполученнями, що називають феномени освітнього процесу. Лексичні одиниці та словосполучення на позначення явищ позааудиторного життя виділено у четверту групу.

Ключові слова: реалія, лінгвокраїнознавчий аналіз, лінгвокультурологічний аналіз, американські університети, художній світ, семантика.

The article examines the realia (culture-specific items) of American universities, which are presented in Eric Segal's novel "Love Story". Its events take place in two prestigious American institutions, Harvard University and Radcliffe College, which was independent from Harvard at that time. The units nominating the phenomena of university education were considered from the standpoint of linguo-cultural and countrystudy aspects. They name phenomena that are unique to the American community and mostly have no counterparts in other linguistic cultures. The realia singled out in the research are considered as a lexical set formed according to the ideographic principle. It describes various aspects of the fragment of the objective reality of American universities and is divided into a number of groups. At the first stage, lexical items and phrases were selected from the text of the novel to denote relevant phenomena, the meaning of which was clarified due to the analysis of dictionary articles and information from reference sources. The second stage of the research deals with classifying the realia on the basis of linguo-cultural and countrystudy analysis. At the third stage the authors summarized the results and outlined further research prospects. Four groups of realia of American universities are singled out. The first group includes names that nominate educational institutions, their structural units, urban names that designate separate parts of the university territory or buildings, appellatives to designate buildings. The second group of realia includes anthroponyms and appellatives that designate participants in the educational process at the university. The third group is formed by lexical units and phrases that name phenomena of the educational process. Lexical units and phrases to denote the phenomena of out-of-class life are allocated to the fourth group.

Key words: realia, linguo-cultural analysis, countrystudy analysis, American universities, fictional world, semantics.

Постановка проблеми. Питання вивчення лексики як системного та структурного утворення не втрачає своєї актуальності і сьогодні [6, с. 70–71]. Сучасні лінгвістичні дослідження словникового складу мови приділяють особливу увагу дослідженню мікросистем лексики, їхньої системно-структурної організації [1, с. 230–234], вивченню системного та ієрархічного характеру таких множин та відносин окремих одиниць між собою [4, с. 22–28]. Таке завдання сучасної лексичної семантики вирізняється особливою складністю, оскільки лексична система мови включає велику кількість одиниць, які, на перший погляд, є схильними до різких та несистемних змін, не є захищеними від дії різнонаправлених факторів.

Водночас відкритість лексичної системи, наявність підсистем, які накладаються одна на одну або перетинаються, рухливий характер лексичних значень, обумовленість лексичних зв'язків відносинами в дійсності утруднюють вироблення чіткого набору критеріїв, який би дозволив здійснити класифікацію усього масиву слів. Саме цей факт і обумовлює необхідність виокремлення низки підходів до класифікації лексики, що уможлиблює структурування великого масиву одиниць. Одним із таких підходів є створення ідеографічної класифікації [3; 8], яка дозволяє об'єднати лексичні одиниці відповідно до сфер життя, які вони описують та врахувати зв'язки слів із позамовною дійсністю, матеріальною та духовною практикою окремого народу, етносу, лінгвокультурної спільноти.

Серед сфер життя соціуму, які можуть бути використані як основа ідеографічної класифікації, виділяємо *освіту* як систему навчально-виховних заходів, систему закладів і установ, через які здійснюються ці заходи [2, с. 857], складовою частиною якої є *університет (вищий навчальний заклад)* [2, с. 1508]. Університетська освіта є системою із великою кількістю національних та культурних особливостей, що дозволяє припустити наявність спеціальних лексичних одиниць та словосполук для їхньої номінації, що не мають відповідностей в інших мовах, а подекуди і в інших варіантах англійської мови. Саме наявність такої національно та культурно специфічної лексики, яка дозволяє представити унікальні характеристики соціокультурного та історичного життя спільноти, утруднює сприйняття художнього тексту як для носіїв мови, які не дуже добре обізнані із університетською освітою, так і для іноземців, які, хоча і володіють англійською мовою, мають проблеми в декодуванні значення реалій. Водночас зазначена лексика на позначення уні-

верситетських реалій відіграє значну освітню та культурну роль, оскільки є надійним джерелом інформації про країну та дозволяє краще зрозуміти життя американської спільноти та її історію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У традиційній семантиці лексика на позначення феноменів університетів США може бути досліджена із залученням термінів лексико-семантичного поля, лексико-семантичної або тематичної групи [див., напр., 9, с. 101–105]. Наразі ми пропонуємо дослідження такої лексики з позицій вивчення реалій. У вітчизняному мовознавстві сам термін «реалія» тісно пов'язаний з ім'ям званої української дослідниці Р.П. Зорівчак, яка визначила реалії як моно та полілексемні одиниці, у яких основне лексичне значення вміщує традиційно закріплений за цими одиницями комплекс етнокультурної інформації [5, с. 58], та зробила вагомий внесок у вирішення проблеми їхнього відтворення у цільовій мові.

Лінгвокультурологічний підхід до вивчення реалій отримує розвиток у сучасному західному мовознавстві та перекладознавстві, що пов'язано із культурним поворотом у перекладознавстві [10, с. 433–449]. Проте на відміну від вітчизняної науки лексичні одиниці, які називають об'єкти, факти, феномени, що є настільки специфічними, можливо унікальними або ексклюзивними для вихідної культури, що не мають відповідників у цільовій культурі [14], отримали декілька назв. Так, Ньюмарк пропонує термін *cultural words* (культурні слова) та визначає п'ять категорій останніх, пов'язаних з екологією; матеріальною та соціальною культурою; організаціями, звичаями, процедурами та концептами; жестами і звичками [18, с. 95]. Іншим популярним терміном є *culture-specific items* (культурно-специфічні одиниці), що позначають об'єкти, звички цінності обмежені однією культурною спільнотою [17, с. 57]. Водночас представники західного перекладознавства використовують у своїх розвідках і термін реалії [14]. Наявність декількох термінів свідчить про те, що проблема реалій є складною та наразі далекою від вирішення.

Той факт, що реалії фіксують в своєму значенні культурно значущу інформацію за рахунок позначення явищ, які є унікальними [6, с. 254], дозволяє говорити про лінгвокультурологічний аспект дослідження останніх. Власне реалії є одним із засобів кодування у мові та передачі наступним поколінням культурно маркованої інформації та відображення духовного та матеріального буття народу.

Лінгвокраїнознавчий підхід до вивчення реалій дозволяє визначити останні як номінації явищ, які присутні в житті лише однієї спільноти, належать до лексичного рівня, не мають еквівалентів в інших мовах та є частиною фонових знань, тобто таких, які не залежать від рівня освіти, а зумовлені самим фактом соціалізації та проживання у певній спільноті в конкретний історичний період [7, с. 121]. Реалії маркують виключно унікальні для окремої спільноти явища, що є невідомими за її межами, а отже потребують спеціального тлумачення для представників інших соціумів.

Постановка завдання. Оскільки незважаючи на численні спроби класифікувати реалії, невирішеними залишаються питання їхньої ідеографічної класифікації, визначення їхнього лінгвокраїнознавчого та лінгвокультурного потенціалу, наша розвідка є актуальною.

Мета дослідження полягає у виокремленні лексичних одиниць, що номінують університетські реалії США, класифікації зазначених номінацій відповідно до того, які інституції, явища, процеси та їхніх учасників ці реалії номінують. Матеріалом розвідки слугує оригінал роману Еріка Сігала «Love Story», який описує історію взаємовідносин подружньої пари. Оскільки події розгортаються, коли персонажі є студентами, то зображення університетських реалій слугує необхідним тлом для створення реалістичного середовища, у яке занурені головні герої.

Методика дослідження Розвідка інтегрує лінгвокраїнознавчий та лінгвокультурологічний підходи до визначення реалій, що дозволяє виокремити та класифікувати реалії американських університетів.

На першому етапі шляхом суцільної вибірки у романі Еріка Сігала «Love Story» було відібрано лексичні одиниці притаманні лише американським університетам. Об'єм значення останніх було встановлено за допомогою методики аналізу словникових дефініцій. На цьому етапі додатково було залучено довідникові джерела [13; 15; 16; 21; 22] для визначення одиниць на позначення явищ пов'язаних із функціонуванням закладів освіти, описаних у романі.

Другий етап розвідки було виконано із залученням методу таксономії. В результаті чого було виокремлено чотири групи лексики на позначення відповідних реалій.

Шляхом застосування загальнонаукових методів синтезу та індукції під час заключного третього етапу узагальнено результати дослідження та визначено його подальші перспективи.

Виклад основного матеріалу. Наявність ідеографічного принципу у створенні типології реалій дозволяє створити класифікацію реалій американських університетів на основі культового роману Еріка Сігала «Love Story» [20]. Моно та полілексемні одиниці, дібрані шляхом суцільної вибірки з роману, розділено на чотири групи.

Першу групу реалій складають оніми, які номінують американські навчальні інституції, їхні підрозділи, та урбаноніми, що іменують об'єкти на території закладу і використовуються в процесі навчання. В розповіді присутні назви двох вишів, які знаходяться у м. Кембридж штату Массачусетс [13] *Harvard* [20, с. 9] (Гарвардський університет) та *Radcliffe* [20, с. 9] (Коледж Редкліфф). Останній на час написання роману був незалежним закладом вищої освіти для жінок, проте з 1999 року є частиною Гарварду і бере на навчання як жінок, так і чоловіків [13]. Серед факультетів Гарварду у романі знаходимо згадку про *the Law School* [20, с. 27], де головний герой планував продовжити навчання. Назви інституцій та їхніх факультетів відносимо до першої підгрупи *першої групи*.

Друга підгрупа *першої групи* об'єднує урбаноніми, що позначають окремі ділянки території університету, наприклад, *Harvard Yard* [20, с. 12], покриту травною територією, огорожену парканом, що має 27 воріт, є найстарішою територією кампусу, де знаходяться більшість гуртожитків для першокурсників, декілька бібліотек, церква, декілька аудиторій, адміністративні та факультетські будівлі [16]. Поділ території університету на ділянки демонструє ще один приклад: *the Dunster courtyard* – подвір'я перед одним з гуртожитків у Гарварді [20, с. 43].

Назви споруд на території Гарварду утворюють третю підгрупу та включають вигаданий *Barrett Hall*, який у романі описано як *the largest and the ugliest structure in Harvard Yard* [20, с. 12]. Проте в екранізації роману як *Barrett Hall* показано *Emerson Hall*, в якому розташований факультет філософії, що дозволяє виділити реалії на позначення навчальних корпусів. Аналіз інформації на офіційному сайті Гарвардського університету демонструє, що назви корпусів Гарварду, в яких розміщуються кафедри, факультети та аудиторії, традиційно включають іменник *Hall*, наприклад, *Teele Hall*, *Hauser Hall* [16].

Сюди ж відносимо номінації бібліотек: *the Radcliff library* [20, с. 10], бібліотека Коледжу Редкліфф, в якій мали право займатись студенти Гарвардського університету та *Widener Library* [20, с. 72]; флагманська бібліотека

Гарварду (*The Harry Elkins Widener Memorial Library*), побудована на кошти Е. Вайденер, яка також передала університету бібліотеку свого загиблого на Титаніку старшого сина [15]; *Lamont* [20, с. 41], яка містить колекцію книжок з гуманітарних та соціальних наук [16]. Крім того, у романі згадується *the House library* [20, с. 41], бібліотека, яка наявна у кожному з 12 гуртожитків для студентів бакалаврського рівня [16].

Серед будівель, які використовуються в процесі навчання, хоча і не містять навчальних аудиторій, згадується *Dillon Fieldhouse* [20, с. 18], де знаходиться спортивний інвентар університетських команд, роздягальні, центр спортивної медицини, офіси тренерів [16].

До четвертої підгрупи, яку утворюють апелювати на позначення споруд, відносимо іменник *dorm* [20, с. 13], що є скороченням від *dormitory – a residence hall providing rooms for individuals or for groups usually without private baths* [12] та позначає гуртожиток на території університету.

Другу групу університетських реалій утворюють антропоніми та апелювати, що позначають учасників освітнього процесу. Наприклад, колективне прізвисько, під яким ми розуміємо іменування групи осіб за спільною ознакою, *Preppie* [20, с. 10] використовує головна героїня, звертаючись до оповідача. Останнє свідчить про те, що оповідач закінчив престижну приватну *preparatory school*, яка готує здобувачів до вступу до університету [13]. Ще одне колективне прізвисько, згадане у романі, *Cliffie* [20, с. 31], використовується для іменування студенток Коледжу Редкліфф.

Серед іменувань студентів виділяємо низку апелювативів, які іменують особу за певною освітньої характеристикою. Так, словосполучення *a music major* [20, с. 11], що позначає студентку музичного відділення або факультету, іменує студентів відповідно до їхньої спеціалізації. Відповідно до року навчання студенти отримують назви *freshman* [20, с. 83], студент першого курсу; *senior* [20, с. 25], студент четвертого курсу. Можливою є номінація студента, яка комбінує його приналежність до певного дому-гуртожитку *Adams House senior* [20, с. 32]. Особи, яка закінчила навчання отримують назву *grads* [20, с. 23]. Відповідно до тлумачного словника *grad* є неформальною варіацією іменника *graduate – a person who has finished their school, college, or university education* [11].

У третю групу виділяємо одиниці, які номінують явища, пов'язані із структурою та перебігом освітнього процесу. Позначення року нав-

чання відбувається за допомогою словосполук з іменником *year*, наприклад *senior year* [20, с. 8] – четвертий, останній курс бакалаврату; *sophomore year* [20, с. 50] – другий курс. Співвіднесення курсу з рівнем освіти демонструє сполучення *graduate course* [20, с. 13], що позначає курс для студентів магістратури. Систему оцінювання у романі представлено оцінкою *A* [20, с. 35], відмінно, дає бал 4,00 та *A minus* [20, с. 10], що охоплює проценти 90.0 – 93,99, дає бал 3,67, який використовується для обрахунку середнього балу успішності, відповідає оцінці відмінно [22].

Позааудиторне університетське життя представлено реаліями, які складають *четверту* групу одиниць. Сюди відносимо назву газети *The Crimson (The Harvard Crimson)* [20, с. 13], що є найстарішою щоденною університетською газетою в США, єдиною ранковою щоденною газетою в м. Кеймбрідж [16; 21].

Особливою рисою університетського життя в США є існування системи домів-гуртожитків, в яких живуть студенти-бакалаври та які надають студентам можливість поєднати навчання та відпочинок [16]. Реалії на позначення домів-гуртожитків є дволексемними одиницями, до складу яких входять іменники *Hall* або *House*. Так, головна героїня живе у гуртожитку Коледжу Редкліфф *Briggs Hall* [20, с. 72], побудованому у 1923 році спеціально для студенток коледжу [16]. У романі згадуються доми-гуртожитки *Adams House* [20, с. 39], заснований у 1931 р., та *Dunster House* [20, с. 43], побудований у 1930 р.

Студентські організації представлені номінацією *the Pi Eta Club* [20, с. 41], один з дев'яти клубів, що існував раніше виключно для студентів-чоловіків, які навчаються на бакалаврських програмах та вступити до якого можна було не раніше другого курсу [21].

До цієї групи відносимо назву церкви на території університету *Mem Church (Memorial Church)* [20, с. 18], побудовану на честь тих, хто загинув під час Першої світової війни [16].

Висновки. На основі досліджуваного матеріалу визначено чотири групи реалій американських університетів. Перша група об'єднує оніми, що називають відповідні навчальні заклади, їхні структурні підрозділи, урбаноніми, які позначають окремі частини території університету та будівлі, в яких розташовано аудиторії, адміністративні або допоміжні приміщення, апелювати на позначення споруд. До другої групи віднесено антропоніми та апелювати, які номінують учасників освітнього процесу в університеті. В третю групу включено лексичні одиниці та

словосполуки, які називають феномени освітнього процесу. Четверту групу утворюють одиниці на позначення явищ позааудиторного життя. Зазначена класифікація не є вичерпною, оскільки матеріалом розвідки слугує худож-

ній твір. Подальша перспектива розвідки полягає у виокремленні реалій університетського життя на матеріалі відповідних офіційних сайтів з метою добору матеріалу для англо-українського лінгвокраїнознавчого словника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борисенко Н. Д. Кодубовська О. О. Семантичні особливості апелятивів на позначення населеного пункту міського типу в західногерманських мовах: зіставний аспект. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. № 21, т. 1. С. 230–234.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ–Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Гетьман І. М. Теоретична і практична ідеографія: Принципи побудови тезаурусів : навч. посібник. Київ : Вища шк., 1993. 119 с
4. Данилова З. В. Поняття системності лексики, лексичних угруповань у мові та мовленні. *Мова і культура*. 2012. Вип. 15, т. 1. С. 22–28.
5. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львівському університеті, 1989. 216 с.
6. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
7. Славова Л. Л. Борисенко Н. Д. Типологія освітніх реалій в англійській художній прозі (на матеріалі роману Еріка Сігала "Love Story"). *Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу* : тези доп. Всеукраїн. наук. конф. пам'яті д-ра філолог. наук, проф. Д. І. Квеселевича (1935-2003), (21 трав. 2021 р.). Житомир, 2021. С. 121–123.
8. Сніжко Н. В., Сніжко М. Д. «Ідеографічний тезаурус» як інформаційно-довідкова система при вивченні закономірностей структурно-функціональної організації лексики. *Мовознавство*. 1996. № 4–5. С. 23–28.
9. Шеремета К. Тематичні групи англійських термінів фахової мови вищої освіти США. *Advanced Linguistics*. 2021. № 8. С. 105–111.
10. Bassnett S. The Translation turn in cultural studies. *Translation translation* / Ed. Petrilli S. Amsterdam : Brill, 2003. Pp. 433–449.
11. Cambridge Free English Dictionary and Thesaurus. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/> (дата звернення 18.01.2023).
12. Dictionary by Merriam-Webster URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення 18.01.2023).
13. Encyclopedia Britannica URL: <https://www.britannica.com/topic/Radcliffe-College> (дата звернення 18.01.2023).
14. Fernández Guerra A. Translating culture: problems, strategies and practical realities. *Journal of literature culture and Literary translation*. Vol. 3, no. 1. 12/2012. URL: <https://www.sic-journal.org/Article/Index/173#> (дата звернення 18.01.2023).
15. Harvard Library URL: <https://library.harvard.edu> (дата звернення 18.01.2023).
16. Harvard University URL: <https://www.harvard.edu/> (дата звернення 18.01.2023).
17. Kostopoulou L. Translating culture-specific items in films: the case of interlingual and intersemiotic translation. *Punctum*. 2015. № 1(2). P. 53–67.
18. Newmark P. A Textbook of Translation. New York : Prentice Hall International, 1988. 292 p.
19. Roberts M.D. Harvard Ironies: The Irony of All Ironies URL: <https://www.beliefnet.com/columnists/markdroberts/2010/05/harvard-ironies-the-irony-of-all-ironies.html> (дата звернення 18.01.2023).
20. Segal E. Love Story. N.Y. : Buccaneer Books, 1970. 131 p.
21. The Harvard Crimson URL: <https://www.thecrimson.com/> (дата звернення 18.01.2023).
22. United States University URL: <https://usuniversity.smartcatalogiq.com/en/2021-2022/General-Catalog/Academic-Policies/Grading-System> (дата звернення 18.01.2023).